

УДК 691.327.332

АВТОМАТИЗАЦІЯ АВТОКЛАВУ ДЛЯ СУШКИ ГАЗОБЕТОННИХ БЛОКІВ

Лісовець С. М., Невмержицький І. В.

Київський національний університет технологій та дизайну

Мета. Створення засобів для підвищення якості виготовлення газобетонних блоків, яка досягається застосуванням цифрових законів керування і відповідних їм цифрових регуляторів.

Методика. Визначення дискретної передатної функції неперервного об'єкта керування з екстраполятором, визначення псевдонеперервної передатної функції на основі дискретної передатної функції, синтез псевдонеперервного регулятора на основі псевдонеперервної передатної функції, синтез цифрового регулятора на основі псевдонеперервного регулятора, підбір технічних засобів автоматизації.

Результати. Отримання алгоритму синтезу цифрових законів керування і відповідних їм цифрових регуляторів.

Наукова новизна. Встановлений вплив температури і тиску в автоклаві на деякі характеристики газобетонних блоків (наприклад, на межу міцності при стисканні).

Практична значимість. Виготовлення газобетонних блоків високої якості дозволяє суттєво покращити експлуатаційні характеристики будівель і споруд, де такі блоки використовуються.

Ключові слова: автоклав, газобетонний блок, екстраполятор, контур керування, цифровий регулятор

Ще на початку ХХ сторіччя в різних країнах неодноразово робилися спроби створити такий будівельний матеріал, який би одночасно мав добру звукову і теплову ізоляцію, був вогнестійким і легким, легко піддавався обробці, мав невелику об'ємну щільність. В результаті таких розробок були винайдені так звані комірчасті бетони: зокрема, газобетони [1-4]. Сучасне застосування газобетонів складно переоцінити. Використовуються вони в будівництві як індивідуальному, так і в багатоповерховому або промисловому. В сучасних будівлях внутрішні стіни практично завжди частково складаються з газобетонних блоків. Спрощено технологічний процес виготовлення комірчастих бетонів полягає в здійсненні чотирьох основних технологічних операцій: підготовці сировинних матеріалів, приготуванні комірчасто-бетонної суміші, формуванні комірчасто-бетонних виробів і тепловологістній обробці комірчасто-бетонних виробів [1, 2]. Тепловологістна обробка зазвичай здійснюється автоклавуванням при тиску (0,9...1,3) МПа і температурі (175...191) °С в середовищі насиченої (перегрітої) водяної пари, для чого використовуються автоклави прохідного або тупикового типу з типовими діаметрами 2,0, 2,6 або 3,6 м. Автоклавування в

середовищі насиченої (перегрітої) водяної пари, в свою чергу, полягає в здійсненні трьох технологічних операцій.

Перша операція починається з впуску в автоклав насиченої (перегрітої) водяної пари і завершується з вирівнюванням температури цієї пари і поверхні комірчасто-бетонних виробів (газобетонів). При цьому нагрів здійснюється як за рахунок теплопровідності, так і за рахунок теплоти, яка виділяється при конденсації пари, що проникає в комірчасто-бетонні вироби (газобетони) через їх пори.

Друга операція починається зразу ж після завершення першої і завершується з вирівнюванням температури по всьому об'єму комірчасто-бетонних виробів (газобетонів). Під час цієї операції фізико-хімічні процеси, які обумовлюють формування структури комірчасто-бетонних виробів (газобетонів) і швидке збільшення їх міцності, протікають найбільш інтенсивно.

Третя операція починається зразу ж після завершення другої і завершується зниженням тиску і температури в автоклаві до значень, які відповідають навколишньому середовищу. Ця операція протікає при значному пароутворенні.

Наприклад, типова зміна тиску в автоклаві при здійсненні всіх трьох технологічних операцій наведена на рис. 1 [1, 2].

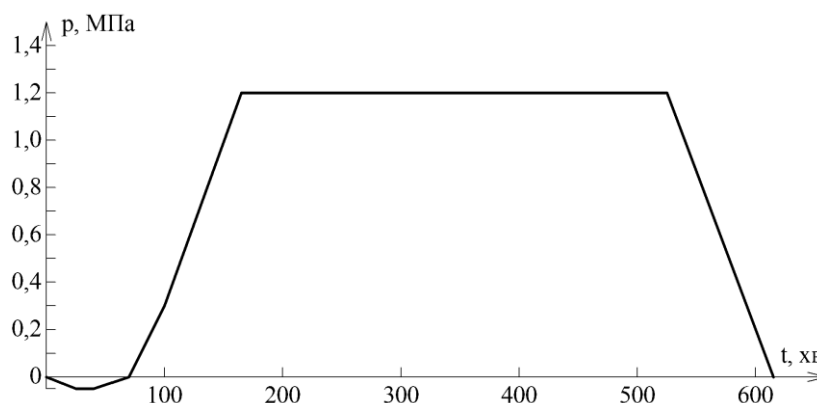

Рис. 1. Типова зміна тиску в автоклаві

Постановка завдання

Як теоретичні, так і практичні дослідження показують, що температура і тиск в автоклаві суттєво впливають на деякі характеристики газобетонних блоків (наприклад, на межу міцності при стисканні). Підтримання температури і тиску з високою точністю відповідно до часової програми, яка визначається технологічними вимогами до бетонів автоклавного твердіння, є актуальною задачею.

Результати досліджень

Для підтримання тиску і температури в автоклаві пропонується застосування трьох основних контурів, два з яких є контурами керування (температурою і тиском насиченої (перегрітої) пари в автоклаві), а один – контуром вимірювання (температури газобетонних блоків) в автоклаві. Наприклад, типова структурна схема контуру підтримання температури в автоклаві наведена на рис. 2, а тиску в автоклаві – на рис. 3.

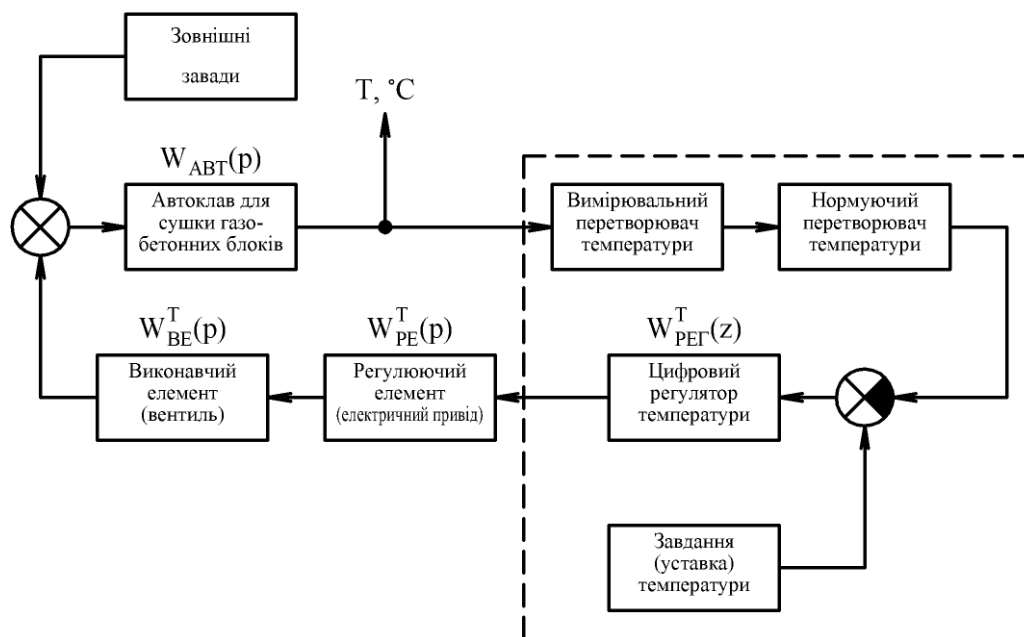

Рис. 2. Типова структурна схема контуру підтримання температури в автоклаві

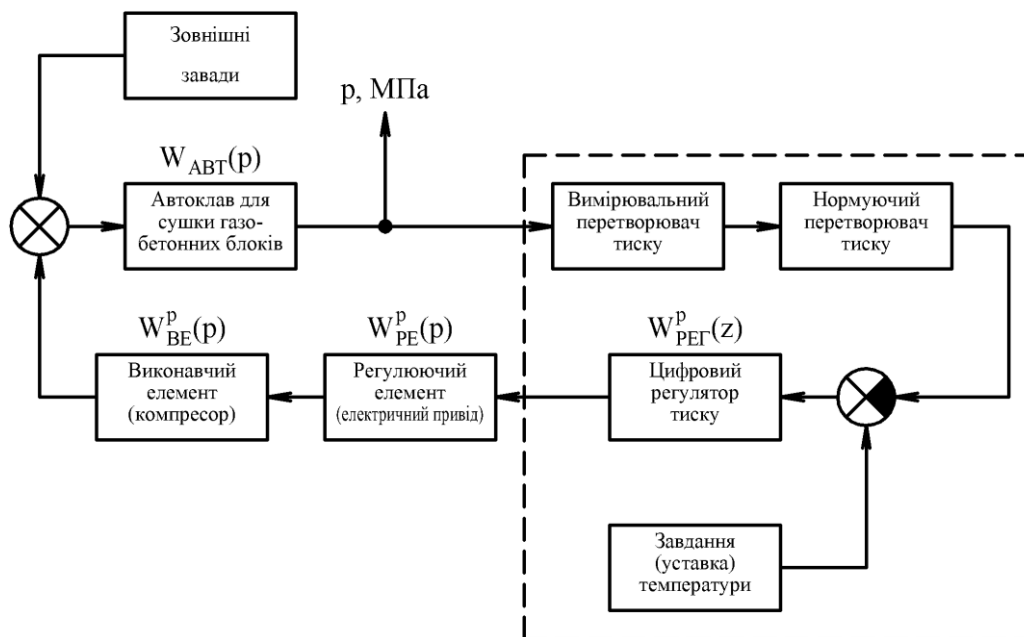

Рис. 3. Типова структурна схема контуру підтримання тиску в автоклаві

Зазвичай цифрові закони керування реалізуються за допомогою засобів обчислювальної техніки: наприклад, мікропроцесорів/мікроконтролерів, програмованих логічних контролерів (ПЛК) і так далі.

З одного боку, інерційність вимірювальних перетворювачів температури і тиску (частки секунди – секунди) у порівнянні з інерційністю автоклава (хвилини – десятки хвилин) є дуже невеликою, і нею можна знехтувати. Крім того, вимірювальні перетворювачі разом з нормуючими перетворювачами часто утворюють (наприклад, в більшості ПЛК) вимірювальні канали, які не потребують додаткової обробки в вигляді фільтрування, підсилення, лінеаризації і так далі. Отже, умовно можна вважати, що вимірювальні і нормуючі перетворювачі входять до складу цифрових регуляторів.

З іншого боку, інерційність регулюючих і виконавчих елементів (частки секунди – секунди) у порівнянні з інерційністю автоклава теж є дуже невеликою, і нею теж можна знехтувати. Таким чином, регулюючі елементи разом з виконавчими елементами можна представити в вигляді підсилювальних ланок. Отже, теж умовно можна вважати, що регулюючі і виконавчі елементи входять до складу цифрових регуляторів.

Крім того, треба пам'ятати, що об'єкти керування практично завжди є неперервними.

Таким чином, загальну структуру цифрових контурів підтримання як температури, так і тиску в автоклаві можна представити так, як наведено на рис. 4.

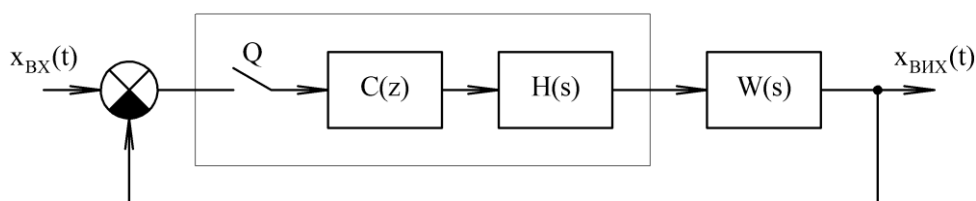

Рис. 4. Загальна структура цифрових контурів підтримання температури і тиску в автоклаві

Тут Q – ключ (імпульсний елемент), $W(s)$ – передатна функція об'єкта керування (неперервна), $C(z)$ – передатна функція цифрового регулятора (дискретна), $H(s)$ – передатна функція екстраполятора (неперервна).

В цифрових контурах керування зазвичай використовуються екстраполятори або нульового, або першого порядку [5, 6]. Екстраполятори нульового порядку мають передатну функцію виду

$$H(s) = \frac{1 - e^{-\tau s}}{s}, \quad (1)$$

а першого порядку – передатну функцію виду

$$H(s) = \left(\frac{1 - e^{-\tau s}}{s} \right)^2 \left(\frac{\tau s + 1}{\tau} \right). \quad (2)$$

де τ – час (період) дискретизації.

Для синтезу цифрового закону керування було застосовано один з варіантів так званого «переобладнання» неперервного регулятора. Найбільшу точність таке «переобладнання» могло забезпечити за умови максимально можливої «близькості» часових і частотних характеристик неперервного і цифрового регуляторів [5, 6]. Синтез здійснювався за декілька етапів.

На першому етапі (при заданому τ) отримувалася дискретна передатна функція об'єкта керування в вигляді

$$W(z) = Z\{W(s)H(s)\}. \quad (3)$$

При використанні для опису автоклаву, наприклад, передатної функції в вигляді аперіодичної ланки першого порядку

$$W(s) = \frac{K}{Ts + 1} \quad (4)$$

і фіксатора нульового порядку (див. формулу (1)) дискретна передатна функція об'єкта керування матиме наступний вигляд:

$$W(z) = \frac{K \left(1 - e^{-\frac{\tau}{T}} \right)}{z - e^{-\frac{\tau}{T}}}. \quad (5)$$

На другому етапі здійснювалося білінійне w-перетворення шляхом наступної заміни:

$$z \leftarrow \frac{1 + \frac{\tau w}{2}}{1 - \frac{\tau w}{2}}. \quad (6)$$

Таким чином можна було отримати псевдонеперервну передатну функцію $W(w)$.

Також, наприклад, для дискретної передатної функції

$$W(z) = \frac{\alpha}{z - \beta} \quad (7)$$

псевдодискретна передатна функція об'єкта керування матиме наступний вигляд:

$$W(w) = \frac{-\alpha\tau w + 2\alpha}{(1+\beta)\tau w + 2(1-\beta)}. \quad (8)$$

На третьому етапі здійснювався розрахунок параметрів налагодження псевдодискретного ПІ-регулятора з передатною функцією $C(w)$ методами, які є типовими для неперервних систем. Зокрема, було розраховано параметри налагодження, виходячи одночасно із запасів стійкості по амплітуді ((6...20) дБ) і по фазі ((30...60) °).

На четвертому етапі до передатної функції було застосоване перетворення шляхом наступної заміни:

$$w \leftarrow \frac{3}{\tau} \frac{z^2 - 1}{z^2 + 4z + 1}. \quad (9)$$

яка відповідає методу інтегрування Сімпсона [5, 6]. Таке перетворення є більш точним, ніж відоме перетворення Тастіна

$$w \leftarrow \frac{2}{\tau} \frac{z - 1}{z + 1}. \quad (10)$$

Таким чином, було синтезовано цифровий регулятор, порядок якого був вищий за порядок неперервного ПІ-регулятора.

При виконанні синтезу цифрового регулятора час (період) дискретизації τ обирався таким, що дорівнював (1...2) с. Такий час, наприклад, є типовим при виконанні опитування вхідних аналогових сигналів програмованими логічними контролерами (ПЛК) або іншим аналогічним обладнанням.

Моделювання цифрових контурів підтримання температури і тиску в автоклаві в пакеті Simulink математичного пакета MatLab 2019a здійснювалася відповідно до загальної моделі (див. рис. 5) [7, 8].

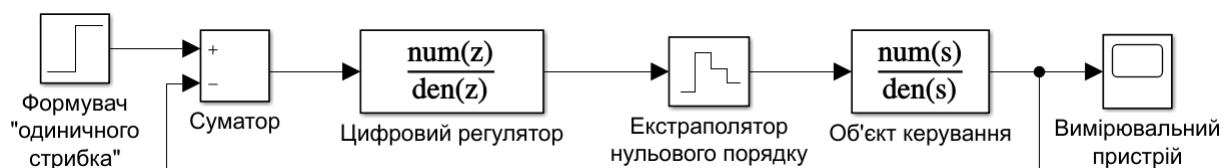

Рис. 5. Загальна модель цифрових контурів підтримання температури і тиску в пакеті Simulink математичного пакета MatLab 2019a

Таке моделювання показало, що цифрові регулятори забезпечують параметри перехідних процесів в контурах підтримання температури і тиску в автоклаві принаймні не гірші, ніж відповідні ним неперервні ПІ- або ПІД-регулятори.

Цифрові регулятори реалізовувалися за допомогою ПЛК виробництва ТОВ «ВО ОВЕН».

Висновки

Застосування цифрового регулювання в контурах підтримання температури і тиску в автоклаві дозволяє підвищити точність керування за рахунок того, що можна реалізувати не тільки класичний ПІ- або ПІД-закон керування, але і більш складний закон (принципово за будь-яким потрібним алгоритмом). Крім того, перевагами цифрового керування є практично відсутній дрейф (тепловий, часовий тощо) параметрів, що є характерним для аналогових елементів неперервних регуляторів.

Список використаних джерел

1. Галкин С. Л. и др. Применение ячеистобетонных изделий: Теория и практика / С. Л. Галкин. – Мн.: Стринко, 2006. – 448 с.
2. Кривицкий М. Я. Ячеистый бетон (технология, свойства и конструкции) / М. Я. Кривицкий, Н. И. Левин, В. В. Макаричев. – М.: Стройиздат, 1972. – 137 с.
3. Дворкин Л. Й. Теоретичні основи будівельного матеріалознавства / Л. Й. Дворкин. – Київ: НМК ВО, 1992. – 154 с.
4. Леонович С. Н. Основы физики твёрдого тела / С. Н. Леонович, С. И. Петренко. – Мн.: Технопринт, 2002. – 270 с.
5. Изерман Р. Цифровые системы управления / Р. Изерман. – М.: Мир, 1984. – 541 с.
6. Поляков К. Ю. Основы теории цифровых систем управления: Учеб. пособие / К. Ю. Поляков. – СПб.: СПбГМТУ, 2006. – 161 с.
7. Лазарев Ю. Моделирование процессов и систем в MATLAB: Учебный курс / Ю. Лазарев. –

References

1. Galkin, S. (2006). *Primenenie yacheistobetonnykh izdeliy: Teoriya i praktika* [Application of cellular concrete products: Theory and practice]. Mn.: Strinko [in Russian].
2. Krivitsky, M.J., Levin, N. I., & Makarichev, V.V. (1972). *Yacheisty beton (tekhnologiya, svoystva i konstruksii)* [Cellular concrete (technology, properties and designs)]. M.: Sroyizdat [in Russian].
3. Dvorkin, L.I. (1992). *Teoretychni osnovy budivelnoho materialoznavstva* [Theoretical fundamentals of construction materials science.]. K.: NMK VO [in Ukraine].
4. Leonovich, S.N., & Petrenko, S.I. (2002). *Osnovy fiziki tverdogo tela* [Foundations of Solid Body Physics]. Mn.: Technoprint [in Russian].
5. Izerman, R. (1984). *Tsifrovye sistemy upravleniya* [Digital control systems]. M.: Mir [in Russian].
6. Polyakov, K.Yu. (2006). *Osnovy teorii tsifrovyykh sistem upravleniya. Ucheb. Posobie* [Basics of digital management systems theory: Training manual]. SPb.: SPbGMTU [in Russian].
7. Lazarev, Yu. (2005). *Modelirovanie protsessov*

- СПб.: Питер; Киев: Издательская группа BHV, 2005. – 512 с.
8. Дьяконов В. П. MATLAB. Анализ, идентификация и моделирование систем. Специальный справочник / В. П. Дьяконов, В. В. Круглов. – СПб.: Питер, 2001. – 448 с.
- i sistem v MATLAB: Uchebnyy kurs [Process and system modeling in MATLAB: Training course].* SPb.: Piter; K.: Izdatelskaya gruppa BHV [in Russian]
8. Dyakonov, V.P., & Kruglov, V.V. (2001). *MATLAB. Analiz, iden-tifikatsiya i modelirovanie sistem. Spe-tzialnyy spravochnik [MATLAB. Analysis, identification and modeling of systems. Special handbook].* SPb.: Piter [in Russian].

Lisovets Serhii

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3643-046X>

ser.lis.290171@gmail.com

Kyiv National University of
Technologies and Design

Nevmerzhytskyi Ivan

lvanya99@gmail.com

Kyiv National University of
Technologies and Design

Автоматизация автоклава для сушки газобетонных блоков

Лисовец С. Н., Невмержицкий И. В.

Киевский национальный университет технологий и дизайна

Цель. Создание средств для повышения качества изготовления газобетонных блоков, которое достигается применением цифровых законов управления и соответствующих им цифровых регуляторов.

Методика. Определение дискретной передаточной функции непрерывного объекта управления с экстраполятором, определение псевдонепрерывной передаточной функции на основе дискретной передаточной функции, синтез псевдонепрерывного регулятора на основе псевдонепрерывной передаточной функции, синтез цифрового регулятора на основе псевдонепрерывного регулятора, подбор технических средств автоматизации.

Результаты. Получение алгоритма синтеза цифровых законов управления и соответствующих им цифровых регуляторов.

Научная новизна. Установлено влияние температуры и давления в автоклаве на некоторые характеристики газобетонных блоков (например, на предел прочности при сжатии).

Практическая значимость. Изготовление газобетонных блоков высокого качества позволяет существенно улучшить эксплуатационные характеристики зданий и сооружений, где такие блоки используются.

Ключевые слова: автоклав, газобетонный блок, экстраполятор, контур управления, цифровой регулятор

Automation of autoclave for drying of gas-concrete blocks

Lisovets S. N., Nevmerzhytskyi I. V.

Kyiv national university of technologies and design

Purpose. Creation of means for improvement of quality of production of aerated concrete units, which is achieved by application of digital control laws and corresponding

digital regulators.

Methodology. *Determination of discrete transfer function of continuous control object with extrapolator, determination of pseudo-continuous transfer function based on discrete transfer function, synthesis of pseudo-continuous regulator based on pseudo-continuous transfer function, synthesis of digital regulator based on pseudo-continuous regulator, selection of automation hardware.*

Findings. *Obtaining the algorithm of synthesis of digital control laws and their corresponding digital regulators.*

Originality. *The effect of temperature and pressure in the autoclave on some characteristics of the aerated concrete blocks (e.g. compression strength) has been established.*

Practical value. *The manufacture of high-quality gas-concrete units makes it possible to significantly improve the performance of buildings and structures where such units are used.*

Keywords: *autoclave, gas-concrete unit, extrapolator, control loop, digital regulator*